

UNIVERSITETSDIREKTØREN
AVDELING FOR PERSONAL OG ORGANISASJON

Justisdepartementet, Lovavdelingen
Postboks 8005 Dep,

Deres ref.: 201009890 ES TSA/bj
Vår ref.: 2010/5953 SAE000/008
Dato: 03.02.2011

0030 Oslo

Høringsuttalelse

Det vises til høringsbrev av 22.10.2010 – utvidelse av virkeområdet for strafferettslige særreaksjoner for utilregnelige som begår vedvarende og samfunnskadelig kriminalitet.

Universitet i Tromsø har hatt saken på intern høring. Det er kommet inn høringssvar fra Det helsevitenskapelige fakultet v/ professor Georg Høyer.

Vedlagt følger høringsuttalelse fra Universitetet i Tromsø v/Det helsevitenskapelige fakultet.

Vennlig hilsen

Odd Arne Paulsen
Personal- og organisasjonsdirektør

Svein Are Edøy
juridisk rådgiver

Avdeling for personal og organisasjon

Deres ref.:
Vår ref.: 2010/5953 ASS032/008
Dato: 28.01.2011

Høringsuttalelse angående utvidelse av virkeområdet for strafferettslige særreaksjoner for utilregnelige som begår vedvarende og samfunnsskadelig kriminalitet

Målgruppen man ønsker å fange opp er åpenbart personer med sammensatte problemer der rus og psykiske lidelser er dominerende, og som samtidig begår lovbrudd av mindre alvorlig art enn det som i dag omfattes av strl §§ 39 og 39a. Denne type lovbrudd omtales i høringsnotatet som vedvarende og samfunnsskadelig kriminalitet, mens det i Mælandsgruppens forslag (som ligger til grunn for det aktuelle høringsnotatet), het: "gjentatte og plagsomme straffbare handlinger".

Lovbruddene som skal kvalifisere til dom til tidsbegrenset tvungent psykisk helsevern omfatter utelukkende kriminalitet som ikke er farlig for andres liv eller helse. Nasking og butikkyveri skal i utgangspunktet ikke kvalifisere til den nye særreaksjonen, men *kan* likevel legges til grunn "dersom det samlede omfanget er betydelig" (s.5). Det er grunn til å frykte at den nye særreaksjonen vil iverksettes overfor nettopp denne type lite alvorlig vinningskriminalitet som simpelt tyveri, butikkyverier og nasking, da dette kanskje er den vanligste form for "plagsom kriminalitet" hos målgruppen. Erfaringene med sikringsinstituttet viste at sikring ble idømt for svært bagatellmessig kriminalitet overfor gruppen av utilregnelige og de med "mangelfullt eller varig svekkete sjelsevner", primært fordi disse utgjorde de mest brysomme eller plagsomme gjengangere i strafferettssystemet.

Målgruppen for tidsubestemt tvungent psykisk helsevern eller tvungen omsorg består av både strafferettslige tilregnelige og utilregnelige. De utilregnelige er en svært liten gruppe sammenlignet med de tilregnelige. Samtidig er det slik at samtlige av de utilregnelige vil oppfylle vilkårene for tvungent psykisk helsevern i psykisk helsevernloven, primært fordi "psykotisk i gjerningsøyeblikket" i straffeloven er en snevrere kategori enn "alvorlig sinnslidelse" i psykisk helsevernloven.

I høringsnotatet argumenteres det for at det er omvendt; der det heter: "Vilkårene for å anvende administrativ tvang vil ikke nødvendigvis være oppfylt for utilregnelige som begår plagsom kriminalitet." (s.4, andre avsnitt). Dette utdypes på s. 6: "Pasienter i denne gruppen vil ofte bli utskrevet som følge av at behandlingstvilkåret i psykisk helsevernloven med henblikk på forverringstvilkåret ikke lenger er oppfylt". Dette blir feil. For det første er det snarere slik at retten i hovedsak har tolket både grunnvilkåret og tilleggstvilkåret i psykisk helsevernloven vidt, og i hovedsak opprettholder tvungent psykisk helsevern ved overprøving av kontrollkommisjonsvedtak, jf Rt 1993, s. 249 og Rt 2001 s. 1481. For det annet er situasjonene der retten har funnet at forverringsalternativet i behandlingstvilkåret ikke er oppfylt annerledes enn situasjonen ved etablering av tvungent psykisk helsevern. I sakene der retten har kommet frem til at behandlingstvilkåret ikke lenger kan ses å være oppfylt, har pasienten allerede vært innlagt over lengre tid, og er som regel bedre enn på innleggelsespunktet. Det foreligger konkrete erfaringer med ulike behandlingstilnærminger og kunnskap om hvordan ulike behandlingstiltak har virket for pasienten. Dette gir et helt annet grunnlag for å vurdere om

behandlingsvilkåret er oppfylt eller ikke i det videre behandlingsforløpet. Ved etablering av tvungent psykisk helsevern derimot, vil ikke denne kunnskapen foreligge. På bakgrunn av de behandlingsbehov den aktuelle gruppen har, jf høringsnotatet s. 7 der det heter: "...de aller fleste psykotiske med mye kriminalitet trenger et omfattende behandlingstilbud", er det helt usannsynlig at noen i forkant av en innleggelse til evt. tvungent psykisk helsevern etter psykisk helsevernloven vil hevde at behandlingsvilkåret ikke er oppfylt, forutsatt at grunnvilkåret om alvorlig sinnslidelse foreligger.

Det er derfor feil å hevde at det fines en gruppe som faller mellom to stoler.

Lovforslaget blir også feil fordi den gruppen man ønsker å fange opp, nemlig mennesker med personlighetsforstyrrelser, adferds- og rusproblemer og kroniske psykosetilstander (men ikke psykotiske i gjerningsøyeblikket) i all hovedsak er strafferettslig tilregnelige.

Disse tilregnelige kan videre deles i to grupper: de som er soningsdyktige og de som ikke er det. Blant de tilregnelige i målgruppen er det utvilsomt har betydelige psykiske problemer i form av angst, depresjon og selvmordsproblematikk som gjør det uforsvarlig å la dem sone i lukket anstalt. Dette er en av årsakene til at man er tilbakeholdende med å reise tiltale for de kriminelle handlingene som begås av denne gruppen. Korte strafferammer samt tidkrevende, kostbare og til tider vanskelige vurderinger av den strafferettslige tilregnelighet, er andre grunner til at de aktuelle personene ikke blir stilt ansvarlig for sine handlinger.

På denne bakgrunn er lovforslaget derfor unødvendig og uegnet til å løse de problemene forslaget tar sikte på å løse.

I tillegg er forslaget også prinsipielt feil fordi man forsøker å løse primært sosialpolitiske problemer ved å utvide bruken av tvungent psykisk helsevern. I høringsnotatet legitimeres utvidelsen blant annet med at den nye særreaksjonen er tidsbegrenset, og derfor ikke uforholdsmessig når den anvendes overfor utilregnelige med gjentatt og plagsom (men ufarlig) kriminalitet. Å hevde at inntil seks måneders tvungent psykisk helsevern, som primært skal gjennomføres på de regionale sikkerhetsavdelingene (høringsnotatet kapittel 4.2, s. 7) og uten klagemulighet over det tvungne vernet er en forsvarlig reaksjon overfor den aktuelle gruppen, er for undertegnede uforståelig og urovekkende. Målgruppen består av noen av de svakest stilte i samfunnet. De mangler ofte fundamentale sosiale goder som bolig, økonomisk eksistensgrunnlag og tilgang til frivillige og gode helsetjenester. Om man virkelig ønsker å gjøre noe for denne gruppen burde det satses på et vesentlig bedre sosial- og helsetjenestetilbud på frivillig basis. I tillegg til at slike tiltak vil gi målgruppen et bedre og mer verdig liv, vil det sannsynligvis også være et mer effektivt tiltak for å redusere "gjentatte og plagsomme straffbare handlinger".

Vennlig hilsen

Georg Høyer
professor